

1950 – SPIONEN

7. årgang nr 7

Stavanger, mandag den 3. april 2017

4 sider.

OVERVÅKING UNDER KONTROLL

Tekst: Nils Petter Gleditsch - norsk sosiolog, statsviter og fredsforsker.

Vi kan ikke klare oss uten overvåking, og også politiske aktører må regne med å bli holdt under oppsikt når de tar til orde for bruk av ekstreme midler. Men vi må holde kontroll med overvåkingen.

Dette er en beretning om hva jeg fikk se av opplysninger om meg selv som hadde ligget i overvåkernes arkiver, og om hvilke refleksjoner jeg etter hvert har gjort meg om hvordan den som utsettes for registrering og overvåking kan få styrket sitt rettsvern.

'Det personlige ble politisk', het det i en oppsummering av den nye kvinnebevegelsen i 1970-årene.¹ Slik også for meg. Jeg hadde interessert meg for sikkerhetspolitikk og etterretning, men ikke egentlig for politisk og annen overvåking. Jeg tenkte – kanskje litt naivt – at den som ikke driver fordekt virksomhet av noe slag, heller ikke har så mye å tape på å bli overvåket litt. Når det gjelder overvåkingskameraer på offentlige steder, er det fortsatt min grunnholdning.

'Mappa mi'

Da Innsynsloven av 1999 ga folk anledning til å søke om tilgang til 'mappa si', kunne jeg imidlertid ikke dy meg. Jeg hadde vært politisk aktiv siden tenårene og hatt tillitsverv nesten fra starten. Jeg hadde deltatt i mange aksjoner, noen av dem ulovlige. I april 1961 ble jeg botelagt for sivil ulydighet i London sammen med Bertrand Russell (og vel 800 andre) etter en ulovlig sitdown-protest mot atomvåpen, organisert av Committee of 100. Noe senere samme år deltok jeg i en fredsmarsj fra London til Moskva og ble nektet adgang til Frankrike og utvist fra Øst-Tyskland.² I 1962 organiserte jeg på vegne av Sosialistisk Studentlag en ulovlig sitdown utenfor den amerikanske ambassaden i Oslo i protest mot gjenopptakelsen av de amerikanske atomprovene.³ I 1964 organiserte jeg sammen med noen venner en demonstrasjon – også den uten polititillatelse – til støtte for sovjetiske militærnektene under statsminister Khrusjtsjovs besøk i Norge.⁴ I 1979 publiserte jeg sammen med Owen

Wilkes en rapport om amerikansk-finansiert elektronisk etterretning i Norge. Den påførte oss en betinget dom og en bot for å ha overtrådt straffelovens paragrafer om rikets sikkerhet.⁵ Noe av dette måtte ha vel satt sine spor i arkivene?

I likhet med mange andre ble jeg litt skuffet over hvor lite av min samfunnskritiske virksomhet som var registrert. Men 30. oktober 2001 fikk jeg iallfall tilsendt 22 dokumenter som var funnet i Overvåkingspolitietets arkiver og registre, det meste fra perioden 1962–66.⁶ Noe av det jeg fikk tilsendt var trivielt, noe var lat-tervekkende (spesielt at jeg angivelig skulle ha vært student ved Statens kunsthøgskolen), men én ting gjorde meg sint: Overvåkingspolitiet beskrev meg som tidligere medlem av Norges Kommunistiske Ungdomsforbund (NKU). Dette synes jeg er ubehagelig, siden jeg faktisk trodde på 'det tredje standpunkt' under den kalde krigen, og holdt en klar avstand til kommunistene. Når jeg demonstrerte mot atomvåpen, satte jeg ikke de sovjetiske atomvåpnene på noen unntaksliste. Da jeg deltok i fredsmarsjen fra London til Moskva, var det i protest mot all opprustning, i øst som i vest. Da motstanden mot Vietnamkrigen skiftet fokus fra 'Fred i Vietnam' til 'Seier for FNL', sluttet jeg å gå i tog. Jeg følte meg slett ikke trygg på at et samlet Vietnam under kommunistenes ledelse ville bli et bedre sted å være.

Jeg vet ikke hvordan Overvåkingspolitiet fikk det for seg at jeg skulle ha vært medlem av NKU.

I Studentersamfundet omgikkes vi naturligvis noen ungkommunister (det var ikke så mange av dem). Viktigere, en telefonsamtale og en brevveksling jeg hadde med NKU tidlig i 1962 ble registrert, formodentlig fordi deres kontortelefon ble avlyttet. Kontakten dreide seg om et flygeblad mot norsk medlemskap i EEC, som det den gang het, utgitt av Sosialistisk Studentlag hadde utgitt. Som lagets formann forsøkte jeg å få ulike organisasjoner til å kjøpe et delopplag. Teksten dreide seg om norsk selvråderett. NKU var ikke direkte entusiastiske, siden de hadde det klart for seg at Norge for lenge siden var blitt et underbruk av USA. Men for den gode saks skyld tegnet de seg likevel for noen eksemplarer. Mitt brev til NKU var undertegnet 'Med kameratslig hilsen', noe som var en standardformulering i alle deler av arbeiderbevegelsen på den tiden. Hvis noen fra Overvåkingspolitiet hadde spurt, kunne jeg formodentlig ha overbevist dem om at mitt påståtte medlemskap i NKU var en fiksjon. Men de spurte altså ikke. Dermed overlevde den feilaktige opplysningen i årevis. Det framgikk av andre papirer i mappa og av andre kilder at Overvåkingspolitiet hadde regelmessig kontakt med den amerikanske ambassaden. Siden kommunister rutinemessig ble nektet visum til USA, kunne jeg ha risikert å bli nektet innreise da jeg dro dit for å studere høsten 1966, uten at jeg ville ha hatt noen idé om grunnlaget. Så galt gikk det ikke, men jeg fikk avslag på et Fulbright-stipend jeg mente jeg var godt kvalifisert til å få. Innsynsutvalget lot seg overbevise om at det

kunne være en sammenheng her, og ga meg en erstatning.

Innsyn

Sluttrapporten fra det offentlig oppnevnte Innsynsutvalget gjengir en kommentar fra Øystein Gransjøen til det han fikk lese i sin egen mappe: 'Da jeg leste i papirene deres at jeg var avholdsmann, ble jeg så oppgitt at jeg øyeblikkelig måtte ta meg en dram.' Han og jeg er neppe de eneste som har tenkt: 'Herregud, trodde de virkelig dette? Den misforståelsen kunne jeg da enkelt ha oppklart om noen hadde spurt!'. Overvåkerne overvåket, og den som ble overvåket hadde ingen muligheter til å korrigere eventuelle feilaktige observasjoner eller urimelige tolkninger. Konsekvensene for Øystein Gransjøen, iallfall hva angår den feilaktige registreringen av hans drikkevaner, var neppe særlig store. De var antakelig litt større for meg. Og naturligvis mye større for folk som ble nektet sikkerhetsklarering, som ble utelukket fra å få en jobb eller som ikke fikk visum til USA.⁸ Det ligger i sakens natur at de hemmelige tjenester i stor grad må arbeide i skjul. De kan altså ikke informere folk om at de er i søkelyset. Riktignok vet vi at Overvåkingspolitiet under den kalde krigen advarte enkelte ungdomspolitikere om at de kunne komme i et problematisk avhengighetsforhold til østeuropeisk ambassadepersonale som utnyttet anti-amerikanske stemninger under Vietnamkrigen og det militære juntastyret i NATO-landet Hellas. Noen tok selv kontakt med Overvåkingspolitiet når de syntes kontakten

'Ja,'den er ekte!

Norges Banks nye 5-krone kommer i handelen i disse dager, – så den er ekte.

Kjære publikum!

Velkommen til episode 7 i Statsteatrets rettskriving av Norgeshistoria.

På overflata framstår 50 tallet for dei fleste av oss som ein harmonisk draum. Ei tid der det var godt å vera menneske. Ei tid verna frå livets råskap. Ei optimistisk og samlande tid. Men det var også ei tid der frykta fekk rå. Frykta for russarane, kommunistane, dei annleis tenkande. Sigurd Evensmo formulerte det slik:

Tallrike var i 1950 de storartede bekjennelsene om ytringsfrihet og romslighet med avvikere. Med NATO medlemskapet er toleransen kvalt av den kalde krigen. Dyrkelsen av ledere er sterkere i vårt land enn våre naboland. Nå er det åpenbart at kulda gjør Arbeiderpartiet mer autoritær enn noen gang før, i dets drabelige forsvar for ”den frie verden”.

Og det er vel her paradokset ligg, både for gårsdagen og i dag. For å verna oss, og vår dyrebare fridom, tillet vi bruk av verkemiddel som gjer oss urolege, utsatte og ufrie.

Kor skal grensa gå?

Ein har ikkje noko å frykte om ein ikkje har noko å skjule, seiest det. Eg veit ikkje kva som står i loggen din siste året, men i arbeidet med denne saga har loggen min mang eit artig søkeord. I tillegg studerte eg i Russland. Og har eg ikkje vore på offisielt besøk ved ambassaden, tru? No, ja, det er sikkert ingen grunn til å bli paranoid. Vi har folk som passar på oss, som vil oss vel. Folk som ser skilnad på ein fjott og ein terrorist.

1950 - Spionen er ei historie om tilfeldige hendingar, og den sinnssjukdom som angst kan utløyse hos politikarar, etterretningsfolk, ja, oss alle. Kva ein i denne redselen er villig til å gjere av overgrep mot sine medborgarar.

Ha ein refleksjonsrik aften, alt godt, **Yngve Sundvor**

Spion

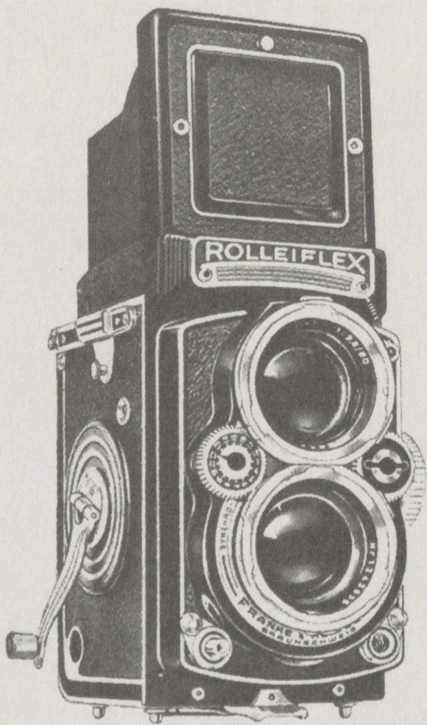
(gjennom ty., fra it. av spiare ’speide’, opprinnelig fra germ.)

Person som driver spionasje; person som i hemmelighet speider på og gransker noe. Overløper, sladrehank, detektiv, agent, angiver, speider..

Det er det samme hvilken

fotograf De anvender,

– så lenge det er Fotograf Dirdal.

Fotograf Dirdal

– Best på diskresjon –

Johannes gate 29. 4014 STAVANGER – NORWAY
Internasjonal telefon - 0047 4760 8672

begynte å bli ubehagelig, og enkelte ble rekruttert som dobbeltagenter. Men slikt er bare mulig i startfasen. Da Arne Treholt ble arrestert 20. januar 1984, foreslo han for dem som avhørte ham at de skulle slå seg sammen ’for å få tatt de svina’. Men Ørnulf Tofte fra Overvåkingspolitiet måtte da konstatere at det nok var ti år for seint.⁹

Kontradiksjon
Problemet med hemmelig overvåking er fraværet av det juristene kaller kontradiksjon. Kjernen i dette prinsippet er at borgerne skal ha rett til å uttale seg om saker som har betydning for dem, og eventuelt ta til motmæle.¹⁰ Muligheten til kontradiksjon regnes som avgjørende for kvaliteten av domstolenes beslutninger. Domstolkontroll av vedtak om telefonavlytting ble innført allerede i 1960,¹¹ men i de første årene var det sjelden at retten satte seg imot politiets begjæring.¹² Da jeg for noen år siden ble intervjuet om politisk overvåking for et kunstprosjekt av Lene Berg,¹³ fikk jeg den idé – som jeg trodde var original – at kanskje kunne man gi den overvåkede en hemmelig forsvarer som kunne fremme de nødvendige motforestillinger.

Ideen var god nok, men ikke spesielt original.¹⁴ Anders Bratholm hadde lansert tanken allerede i 1968, og etter en langvarig diskusjon mellom jurister og politikere ble en slik ordning vedtatt i 1999. Domstolsbeslutninger om telefonkontroll (dvs. avlytting av telefonsamtaler) og annen bruk av ’skjulte tvangsmidler’ forutsetter nå at den person eller institusjon som skal avlyttes, får oppnevnt en hemmelig forsvarer. Vedkommende kan ikke ta kontakt med den mistenkte, men skal framføre i retten eventuelle argumenter for at kontrollen ikke bør settes i verk. Det såkalte Metodekontrollutvalget, nedsatt av Justisdepartementet, konstaterte imidlertid i sin rapport fra 2009 at ordningen ikke fungerer helt tilfredsstillende, bl.a. fordi enkelte domstoler ikke har lagt arbeidsforholdene til rette for advokatene og fordi deres oppdrag avsluttes umiddelbart etter rettsmøtet.¹⁵

Utvalget foreslo flere endringer i straffeprosessloven. Først i fjor kom lovendringene om politiets bruk av skjulte tvangsmidler. Samtidig med at adgangen til bruk av skjulte tvangsmidler ble utvidet og en ny form for kontroll innført (dataavlesing) heter det nå i loven at (den hemmelige) advokaten også skal vareta eventuelle tredjepersoners interesser og at samme advokat ’så langt det er mulig’ skal oppnevnes ved begjæring om forlengelse av bruken av tvangsmidler og ved begjæring om andre tvangsmidler mot samme mistenkte.¹⁶

Innføringen av ordningen med hemmelig advokat ville ikke ha minsket sannsynligheten for at jeg skulle bli registrert som tidligere medlem av NKU. Det var ikke jeg som var overvåket; informasjonen stammet fra overvåkingen av NKU og eventuelt av andre som ikke har satt spor i mappa mi. Bestemmelsen om at den hemmelige advokaten også skal ivareta interessene for eventuelle berørte tredjepersoner kan forhåpentligvis åpne for at en aktiv og kritisk advokat kan få satt bremsene på når det gjelder registrering av informasjon basert på utilstrekkelige kilder. Riktignok femti år for sent for mitt vedkommende.

Kontroll i ettertid

Det er også andre elementer av kontradiksjon innebygd i overvåkingen, men da stort sett i ettertid. Både Datatilsynet og Sivilombudsmannen har kompetanse til å undersøke bruken av skjulte tvangsmidler.¹⁷ Viktigere er nok likevel kontrollutvalget for de hemmelige tjenester. Den første spede begynnelse var i 1963, og da var selv utvalgets eksistens og sammensetning hemmelig!¹⁸ Forfatterne av overvåkingstjenestens historie har pekt på at de sterke liberale tradisjoner i norsk politikk gjorde det vanskelig å tillate slike innskrenkninger i rettsikkerheten som den politiske overvåkingen krevde.¹⁹ Løsningen var mer hemmelighetskremmeri og flere uformelle ordninger enn i land hvor inngrep i individets rettigheter var mer akseptert. De konstaterer også at overvåkingstjenesten selv ofte har hatt et mer positivt syn på offentlig innsyn i virksomheten enn de ansvarlige politikere.²⁰

Et offentlig kontrollutvalg kom først i 1972. I den offentlige debatten ble det reist krav om at dette utvalget også måtte ha representasjon fra den sikkerhetspolitiske opposisjonen, men det førte ikke fram.²¹

Utvalget ble av mange betraktet som overvåkernes forlengede arm, og maktet ikke å skape allmenn tillit til at overvåkingen sto under betryggende kontroll. Utvalgets kontrollfunksjon var dessuten innskrenket til sikkerhetstjenesten i politiet og i Forsvaret, mens den militære etterretningstjenesten var fritatt. Etter hvert som det kom flere avsløringer av hvordan E-staben hadde deltatt i politisk overvåking, virket det lite betryggende at den skulle være fritatt fra innsyn. Først i 1996 kom det en omfattende reform av kontrollarbeidet. Det nye EOS-utvalget ble lagt under Stortinget (slik at ikke den utøvende makt skulle kontrollere seg selv), det fikk innsyn i alle de hemmelige tjenestens arbeid, og den utenrikspolitiske opposisjon ble representert.²² Utvalget har en friere stilling og en videre innsynsrett enn hva som er tilfellet i de fleste land.²³ Det gjennomfører inspeksjoner i de hemmelige tjenester, også noen uanmeldte, og behandler klager fra publikum. EOS-utvalgets årsrapporter til Stortinget har ved flere anledning rettet kritikk mot tjenestene. I årsmeldingen for 2010 kritiseres f.eks. Politiets sikkerhetstjeneste for å ha handlet i strid med instruksen ved å registrere opplysninger om personer i to muslimske miljøer utelukkende på bakgrunn av hva som var kjent om deres religiøse overbevisning. I 2013 ble det undersøkt hvordan PST hadde endret sine rutiner som resultat av denne kritikken.²⁴

Den mest dramatiske etterprøvingen av de overvåkedes rettigheter skjedde gjennom Lund-kommisjonen, som avga sin rapport i 1996. Omtrent samtidig ble historikere sluppet til i arkivene til PST og Forsvarets etterretningstjeneste. Lund-kommisjonens innstilling førte også til at det ble opprettet en midlertidig adgang til å søke om innsyn i Overvåkingspolitiets arkiver og registre. Da Innsynsutvalget avsluttet sin virksomhet i slutten av 2007, hadde det behandlet hele 12 764 søknader om innsyn og autorisert utbetalinger på i alt vel elleve millioner kroner. At det tok så lang tid før denne opprydningen kom, må nok forstås på bakgrunn av en langvarig motvilje i de hemmelige tjenester, men også på politisk hold, mot innsyn i de delene av tjenestens arbeid som kunne være politisk kontroversielle. Spesielt sterk var nok denne motstanden i Arbeiderpartiet, og det var til sist en tverrpolitisk og meget uvanlig koalisjon av alle opposisjonspartiene som fikk tvunget gjennom den større åpenheten. Den større åpenheten var også et resultat av at massemedia ble mer pågående. Myndighetene kunne ikke lenger bruke ’pressens lojalitet’ som sin garanti for hemmelighold og som siste utvei ringe redaktørene når de under hånden skulle meddele at noe ikke burde omtales.²⁵ Men viktigst av alt: den kalde krigen var slutt, og det var ikke lenger meningsfylt å mistenke opposisjonelle på venstrefløyen for noen form for samfunnsskadelig virksomhet. Da ’den sikkerhetspolitiske opposisjon’ ble representert i EOS-utvalget, var det langt på vei som å score mål i en kamp som allerede var avblåst for full tid.

Både verre og bedre

Når støvet etter hvert har lagt seg, kan vi se at registreringen og overvåkingen var mer omfattende enn myndighetene hadde vært villige til å innrømme, og mindre omfattende enn mange av kritikerne hadde fryktet. Hemmeligholdet ble den mangeårige rutinemessige benektelsen av at overvåkerne hadde gått over streken, hadde ført til en viss paranoia på den andre siden. Mange som ikke hadde bedrevet noen større politisk virksomhet, mente seg f.eks. telefonovervåket på grunn av mystiske klikk i telefonen. Lund-kommisjonen fant at lokale tillitsvern i Sosialistisk Folkeparti kvalifiserte til registrering i første halvdel av 1960-årene og at medlemskap i Folkereisning mot krig så sent som i 1984 var tilstrekkelig grunnlag for registrering.²⁶ Men samtidig ble en rekke mistanker om overvåking lagt til side, for eksempel at det eksisterte en mystisk ’fjerde tjeneste’, at Forsvarets etterretningstjeneste i flere tiår skulle ha overvåket regjeringsmedlemmer og andre politikere, og at ansatte i de hemmelige tjenester skulle ha medvirket til Lillehammer-drapet i 1973.²⁷ Lund-kommisjonen pekte på at en del slike påstander hadde ’vunnet fotfeste blant en rekke kritisk innstilte, fornuftige mennesker’ og hadde forgiftet det politiske og parla-

mentariske miljøet. Hemmeligholdet var blitt den verste fiende for de hemmelige tjenestene selv.²⁸

Den midlertidige innsynsretten som offentligheten fikk i årene 1999–2007, var imidlertid begrenset. For perioden etter den nye overvåkingsinstruksen av 25. november 1977 var innsyn avhengig av at innhentingen, registreringen eller bruken av opplysningen manglet hjemmel i gjeldende lovbestemmelser, forskrift eller instruks. Men selv om noen hadde lovlig hjemmel for å registrere min aktivitet da jeg i slutten av 1970-årene samlet informasjon om elektroniske etterretningsstasjoner i Norge, kunne jeg altså likevel ikke være sikker på at ikke de innhentede opplysningene ble feiltolket, slik overvåkerne gjorde da jeg ble registrert som tidligere medlem av NKU. Og hvorfor måtte innsynsretten opphøre i 2007? I andre sammenhenger kan man søke om innsyn etter offentlighetsloven eller forvaltningsloven, men PST har unntaksbestemmelser ikke bare i disse lovene, men også i sikkerhetsloven, politiloven, straffeprosessloven, personopplysningsloven og politiregisterloven, i tillegg til det er flere andre hindre mot åpenhet som hensynet til samarbeidet med andre lands sikkerhetstjenester, beskyttelse av metoder og kilder osv.²⁹ PST oppgir at de aldri har innvilget dokumentinnsyn for enkeltpersoner etter at Innsynsutvalget avsluttet sin virksomhet. PST anser det også som gradert informasjon om det finnes slike dokumenter eller ikke, noe de derfor hverken vil bekrefte eller avkrefte. Derimot har de innvilget søknader om innsyn fra kvalifiserte forskere.³⁰ En redegjørelse om ’Innsyn’ på PSTs hjemmeside gir ikke store forhåpninger³¹

EOS-utvalget har tatt til orde for at det gjennom en lovregulering bør åpnes for at enkeltpersoner kan ha rett til innsyn i eldre opplysninger hos PST.³² Tanken om en kontroll i ettertid svekkes imidlertid noe av at utvalget ikke mener at reglene om sletting behøver å endres. En søker ville altså kunne få opplyst at det ikke finnes registrerte opplysninger, men dette kan rett og slett skyldes at eventuelle belastende opplysninger er slettet. I årsmeldingen for 2014 får PST forsiktigt ros for å ha innvilget noen få søknader om innsyn, men her dreier det seg om frigivelse av noen opplysninger som har fått mye oppmerksomhet i massemedia (f.eks. de hemmelige delene av dommen i Treholtaken), ikke om innsyn fra berørte enkeltpersoner.³³ Utvalget fastholdt at kriteriene for å gi innsyn burde være forankret i lov og ikke helt overlatt til forvaltingens praksis.

Kravet til å vurdere meroffentlighet er styrket i den nye offentlighetsloven.³⁴ Så jeg søkte nå PST likevel – og ble kontant avvist med henvisning til politiregisterlovens § 66, som fritar PST fra plikten til å informere den registrerte (§ 48) og til å gi dokumentinnsyn (§ 49).³⁴ I avslaget heter det at PST ikke ’kan ... svare på om det finnes arkivmateriale om deg som du ikke har fått innsyn i, et ’kan ikke’ som åpenbart skal forstås som ’vil ikke’. Behovet for å føre kontroll med overvåkingen er ikke blitt mindre. Tvert imot, de tekniske mulighetene for overvåking er blitt større, og de juridiske grensene er blitt utvidet, bl.a. ved at politiet nå har adgang til telefonavlytting i alle saker der det er skjellig grunn til mistanke om lovbrudd med en strafferamme på mer enn ti år, og ved at romavlytting fra 2005 er lovlig i visse tilfeller.³⁵ Det er omstridt hvor effektiv denne overvåkingen er, men to av mine venner som har vært dommere, har fortalt meg at informasjon fra telefonkontroll har vært avgjørende i de fleste narkotikasakene de har hatt i retten. En spørreundersøkelse i 2009 blant personer i justissektoren fant at en tredjedel av dem som svarte, mente at kommunikasjonskontroll hadde vært av vesentlig betydning for å oppklare saken.³⁶ Behovet for motforestillinger er dermed også blitt større. Men hva rikets sikkerhet angår, er de viktigste konfliktene andre enn i den perioden min mappe omhandler. Selv om land som Russland og Kina fortsatt driver spionasje mot Norge,³⁷ er den ideologiske appellen de en gang hadde til norske politiske idealister for lengst forsvunnet. Dette er antakelig annerledes for konflikter i muslimske land, og mellom

disse landene og deres naboer. Slike konflikter kan smitte til Vest-Europa, også til vårt eget land.

Det var ikke urimelig at ledelsen i organisasjoner som forsvarte Sovjetunionen i tykt og tynt og som fikk hemmelig økonomisk støtte til sin virksomhet (Bergh og Eriksen 1998, b. II: 83), ble kikket i kortene for å se hva slags midler de tok i bruk for å fremme sine politiske mål. Det var heller ikke urimelig at de unge aktivistene i 1970-årene som hyllet væpnet revolusjon, en tid ble mistenkt for å mene alvor. Problemet var at det var for mange som ble rammet av en altfor inngående overvåking som til dels ble drevet med ulovlige metoder som romavlytting³⁸ og som varte altfor lenge, også etter at det var blitt klart at mange av de registrerte ikke var annet enn ’papirtigre’.³⁹ Selv om flertallet av norske spiondomte før 1955 var kommunister,⁴⁰ var ikke flertallet av kommunister spioner.

12 Iflg. Lund-kommisjonen (1996: 19) hadde forsørretsretts beslutninger om telefonkontroll preg av standardbeslutninger med lite konkrete begrunnelser.
13 Berg (2014).
14 Bruce og Haugland (2014: 176); NOU (2009/15: 165ff.).

hvem som drar til borgerkrigen i Syria og hva de gjør når de kommer hjem igjen. Og endelig er det ingen grunn til å beklage at noen følger med i virksomheten til dem som er så opptatt av etnisk og religiøs ’forurensing’ av den norske nasjon at de tror vi allerede er i en borgerkrig. Kanskje kunne vi ha unngått 22. juli dersom PST hadde fulgt opp informasjon fra Tolddirektoratet om Anders Behring Breiviks innkjøp av kjemikalier fra Polen (NOU 2012:14, kap. 16), informasjon som var fanget opp av det internasjonale Global Shield-programmet. Men det må være grenser for vår årvåkenhet. En enda strengere kontroll av personer med høyreekstreme ytringer som også har våpentillatelse og som går til innkjøp av store mengder kunstgjødsel, kunne kanskje ha gitt resultater.⁴¹ Men en slik overvåking kan også føre til at søkelyset ufortøyt blir rettet mot bønder og eldgjegere med sterke politiske meninger – men uten planer om å bygge bomber. For ikke å snakke om alle de andre kombinasjoner av meninger og handlinger som en måtte ha overvåket om en skulle være tilstrekkelig føre var. Forhåpentligvis gjør de institusjonelle motforestillinger som er innført etter erfaringene fra den kalde krigen at vi ikke behøver å vente på en ny Lund-kommisjon – eller en Edward Snowden – for å få ryddet opp igjen, mange tiår på etterskudd. Men at PST er satt på unntaksliste for alle bestemmelser om innsyn, uansett hvor gamle opplysningene måtte være, gjør meg ikke direkte optimistisk.

*

Dette er en lett revidert og ajoutført utgave av en artikkel trykt i Nytt Norsk Tidsskrift (5/2014), gjengitt med tillatelse fra forlaget. Jeg takker for opplysninger og kommentarer fra Jarle Amundsen, Hans Bendiksbø, Lene Berg, Martin Bernsen, Andreas Bondevik, Ingvild Bruce, Knut Einar Eriksen, Helga Hernes, Morten Holmboe, Ivar Johansen, Theo Koritzinsky, Lise Lehrmann, Henrik Magnusson, Gunnar Thomassen og Line Ulekleiv. Ingen av dem har noe som helst ansvar for feil eller mangler eller tvilsomme tolkninger. En enda tidligere utgave av artikkelen er trykt i Berg (2014), med støtte fra KORO.

*

1 Jeg har lånt slagordet fra Tidsskrift for kjønnsforskning 4/1999, jfr. http://kilden.forskningsradet.no/c17268/artikkel/vis.html?strukt_tid=17268&tid=35758.

2 Se Wernicke og Wittner (1999). Jeg har søkt om ’mappa mi’ hos Stasi, men foreløpig uten resultat.

3 Det er rørende i dag å tenke på at de framførte demonstrantene satt helt inntil veggen på ambassaden på Drammensveien og at politiet likevel ikke grep inn.

4 Selv var jeg riktignok i utlandet da demonstrasjonen fant sted, så det var bare mine venner som ble innbrakt av politiet.

5 Det arbeidet som førte til at jeg fikk en betinget dom og en bot, er Wilkes og Gleditsch (1979). Om rettsaken, se Gleditsch (1981, 1982).

6 Min mappe (og noen andres) er omtalt i Gleditsch (2003, 2009). Krysshenvisninger i materialet viser at det er en del dokumenter Innsynsutvalget ikke har funnet, kanskje fordi de er blitt makulert. Den fyldigste mapperap-

porten er Michelet (2011).

7 Innsynsutvalget (2008: 83).

8 For eksempler, se Lund-kommisjonens innstilling (f.eks. s. 261ff) og Bergh og Eriksen (1998) (f.eks. b. I: 427, 503, b. II: 485).

9 Spang (1986: 29).
10 Bruce og Haugland (2014: 32). For en noe snevrere definisjon som går spesielt på kontradiksjon i rettsaker, se http://snl.no/kontradiktorisk_prinsipp. Retten til kontradiksjon ble også reist av EOS-utvalget overfor Nasjonal Sikkerhetsmyndighet (NSM) i 2008, i forbindelse med sikkerhetsklarerings av personell. NSM mente at hensynet til rettsikkerheten var tilstrekkelig ivarett ved at NSM hadde plikt til å begrunne sine vedtak og at de kan påklages. Utvalget mente at hensynet til kontradiksjon tilsa at den som er under vurdering, burde ha anledning til å få innsyn i sakens dokumenter for det blir fattet en avgjørelse (Hernes 2010: 315).

11 I første omgang bare for norske borgere (Lund-kommisjonen 1996: 301). For utenlendinger var det først i 1970 at telefonavlytting ble forelagt domstolen til avgjørelse (Bergh og Eriksen 1998, b. I: 397f.). Romavlytting var fortsatt etter 1960 ulovlig og straffbart, med mindre den ble begrunnet i nødrett (Bergh og Eriksen 1998, b. II: 364).

12 Iflg. Lund-kommisjonen (1996: 19) hadde forsørretsretts beslutninger om telefonkontroll preg av standardbeslutninger med lite konkrete begrunnelser.
13 Berg (2014).
14 Bruce og Haugland (2014: 176); NOU (2009/15: 165ff.).

15 Undersøkelser har vist at advokatene fremmer få innsigelser mot politiets begjæringer og at få benytter seg av ankeadgangene. Domstolen stiller seg imidlertid noe mer kritisk til politiets begjæringer i saker hvor den hemmelige advokaten har fremmet innsigelser. Jfr. Skonnord (2008); Bruce og Haugland (2014: 124f.).

16 Justisdepartementet (2016). Loven trådte i kraft i juni 2016.

17 Bruce og Haugland (2014: 137f.).

18 Bergh og Eriksen (1998, b. II: 57).

19 Bergh og Eriksen (1998, b. I: 416). De skriver riktignok ’liberalistiske’.

20 Bergh og Eriksen (1998, b. II: 31).

21 Bergh og Eriksen (1998, b. II: 67).

22 Bergh og Eriksen (1998, b. II: 530f.).

23 Jfr. en artikkel av utvalgets daværende leder, Helga Hernes (2010).

24 Utvalgets årsmelding fra starten i 1996 ligger på dets hjemmeside, www.eos-utvalget.no.

25 Jeg gir noen eksempler i Gleditsch (1989). Jfr. også Gleditsch (1986).

26 Lund-kommisjonen (1996: 237). 1. Medlemskap i SF kvalifiserte imidlertid ikke til registrering (Lund-kommisjonen 1996: 238).

27 NOU (2000/6, kap. 5).

28 Lund-kommisjonen (1996: 464, 590).

29 Offentlighetsloven heter nå offentliglova. Den nye loven fra 2006 trådte i kraft i 2009. § 6 i forskriftene til loven (2012) fritar de hemmelige tjenester fra å gjøre sin elektroniske journal tilgjengelig. § 9 gir en generell mulighet for unntak fra innsyn i dokumenter fra de hemmelige tjenester og § 10 gir offentlige organ adgang til å unnlate å vurdere nedgradering dersom det uavhengig av graderingen ikke skal gis innsyn i dokumentet, jfr. http://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2008-10-17-1119. En omfattende diskusjon av mulighetene for innsyn i Overvåkingspolitiets arkiver og registre finnes i Ot.prp. nr. 6 (1998–1999), som foreslo en egen lov om opprettelse av Innsynsutvalget. Jfr. også et blogginnlegg på PSTs hjemmeside (Bernsen 2012).

30 Telefonsamtaler med Martin Bernsen, informasjonssjef i PST, 24. juni 2014 og 16. mars 2017 samt SMS samme dag.

31 www.pst.no/lover-og-regler/innsyn/.

32 EOS-utvalgets årsmelding 2013: 21.

33 EOS-utvalgets årsmelding 2014: 19–20; e-post fra EOS-utvalget 17. mars 2017.

34 Brev fra PST 23.9.14.

35 NOU (2009/15, kap. 17).

36 Thomassen (2010). Metodekontrollutvalget la et noe høyere tall til grunn (45%), jfr. NOU (2009/15: 141ff, Bruce og Haugland (2014: 32).

37 Og formodentlig også USA og andre allierte land, om enn i litt andre former.

38 Lund-kommisjonen (1996: 125).

39 Et gammelt kinesisk uttrykk som Mao Tse Tung brukte om ’imperialister og andre reaksjonære’ iallfall så tidlig som 1946, jfr. Mao (1958).

40 Bergh og Eriksen (1998, b. II: 18). Etter 1955 ble dette annerledes. To av de mest kjente norske Sovjet-spioner, Gunvor Galtung Haavik og Arne Treholt, var f.eks. neppe primært ideologisk motivert.

41 22. juli-kommisjonen konkluderer med at ’[m]ed en bedre arbeidsmetodikk og et bredere fokus kunne PST ha kommet på sporet av gjerningsmannen for 22/7. Kommisjonen har likevel ikke grunnlag for å si at PST dermed kunne og burde ha avverget angrepet’ (NOU 2012: 15, s. 12).

Litteratur
Berg, L. (red.) (2014). Gompén og andre betringninger om overvåking i Norge 1948–89. Oslo: UO/KORO.
Bergh, T. og K. E. Eriksen (1998). Den hem-

Haakon Lie tar av

Arbeiderpartiets Haakon Lie sto på 50-tallet i spissen for å utgi propagandamateriale som skulle mistenkeliggjøre kommunistene som spioner og sabotører. Koreakrigen ble brukt som argument. Foto: Oddbjørn Monsen

Stortinget vedtok i 1950 beredskapslovene, og propagandaen som ble tatt i bruk av de politiske partiene var intens. NKP lot sin propaganda følge direktivene fra Moskva, mens Arbeiderpartiet brukte sterke propagandamidler for å redusere oppslutningen om NKP.

Forsvarets Psykologiske Avdeling studerte propaganda som fenomen; de studerte virkningen (kommunistisk) propaganda hadde, og hvordan denne kunne motvirkes.

I trusselbildet på begynnelsen av 1950-tallet trodde man i Vesten at Sovjetunionen kom til å foreta et overraskelsesangrep. USA antok at Sovjetunionen og dets allierte var i stand til å valse gjennom Vest- og Nord-Europa i løpet av få uker.

Midt på 1950-tallet hadde forsvaret identifisert 65 sannsynlige atom-bombemål i Norge. Så snart et slikt angrep var underveis, skulle 8–9000 av bybefolkningen i Finnmark evakueres til Helgeland. Også andre byer i Norge skulle evakueres slik at et angrep ikke skulle få en sjokkartet effekt på sivilbefolkninga.

melige krigen. Overvåking i Norge 1914–1997. Oslo: Cappelen Akademisk. (1 to bind.) Bernsen, M. (2012). PST og åpenhet, 29. februar, www.pst.no/blogg/pst-og-åpenhet/ Bruce, I. og G. S. Haugland (2014). Skjulte tvangsmidler. Oslo: Universitetsforlaget. Gleditsch, N. P. (red.) (1981). Forskning eller spionasje? Rapport om straffesaken i Oslo byrett i mai 1981. Oslo: Institutt for freds-forskning, P-26/81. Gleditsch, N. P. (red.) (1982). Annen runde. Høyesteretts behandling av rettssaken mot Gleditsch og Wilkes Oslo: Institutt for freds-forskning, P-12/82. Gleditsch, N. P. (1986). Ytringsfrihet i forsvarspolitikken. I M. T. Andersen og R. Aamodt (red.), Ytringsfrihet. Oslo: Atheneum (88–102).

Gleditsch, N. P. (1989). Massemediene og sikkerhetspolitikken. I N. Thomsen (red.), Pressens Årbog. København og Fredrikstad: Hans Reitzels Forlag & Institutt for Journalis-tikk, for Pressehistorisk Selskab (37–46).

Gleditsch, N. P. (2003). Mappa mi. Dagbladet, kronikk 20. desember, www.dagbladet.no/kultur/2003/12/20/386616.html. Gleditsch, N. P. (2009). Mappene våre. I B. Ofstad, O. Bjerkholt, K. Skrede og Aa. Hylland (red.), Retterferd og politikk.

Festskrift til Hilde Bojer. Oslo: Emilia (351–356). Hernes, H. (2010). EOS–utvalgets kontroll av de hemmelige tjenester. Kap. 16 i D. W. Scharthum (red.), Overvåking i en rettsstat. Oslo: Fagbokforlaget (306–321).

Innsynsutvalget (2008). Sluttrapport fra utvalget som ble oppnevnt til å behandle søknader etter midlertidig lov om begrenset innsyn i Overvåkingspolitietts arkiver og registre. Avgitt til Justisdepartementet 11. mars, godkjent i statsråd samme dag (Regjeringen Solberg), [www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-68-1-20152016/id2479232/sec1?q=skjulte%20tv](http://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-68-1-20152016/id2479232/sec1?q=skjulte%20tvangsmidler#match_0)

Justisdepartementet (2016) Prp. 68L (2015–2016) Endringer i straffeprosessloven mv. (skjulte tvangsmidler). Tilråding fra Justis- og beredskapsdepartementet 11. mars, godkjent i statsråd samme dag (Regjeringen Solberg), [www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-68-1-20152016/id2479232/sec1?q=skjulte%20](http://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-68-1-20152016/id2479232/sec1?q=skjulte%20tvangsmidler#match_0)

Lund-kommisjonen (1996). Rapport til Stortinget fra kommisjonen som ble oppnevnt av Stortinget for å granske påstander om ulovlig overvåking av norske borgere ('Lund-rapporten'). Dokument nr. 15 (1995–96). Oslo: Stortinget, www.stortinget.no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Dokumentserien/1995-1996/Dok15-199596/.

Mao Tse Tung (1958). Imperialister og alle reaksjonære er bare papirtigrer. Oslo: Folkerepublikken Kinas ambassade. Michelet, J. (2011). Mappa mi. En beretning om ulovlig politisk overvåking. Oslo: Oktober.

NOU 2000:6 Lillehammer-saken. Omstendigheter rundt drapet på Ahmed Bouchikhi den 21. juli 1973 og sakens senere håndtering av norske myndigheter. Rapport fra et granskingsutvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon av 20. november 1998. Avgitt til Justis og politidepartementet den 1. mars 2000, www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/nouer/2000/nou-2000-6.html?id=142668.

NOU 2009:15 Skjult informasjon – åpen kontroll. Metodekontrollutvalgets evaluering av lovgivningen ompolitets bruk av skjulte tvangsmidler og behandling av informasjon i straffesaker. Utredning fra utvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon 15. februar 2008. Avgitt til Justis og politidepartementet 26. juni, www.regjeringen.no/pages/2210108/PDFS/NOU200920090015000DDPDFS.pdf.

NOU 2012:14 Rapport fra 22. juli-kommisjonen. Oppnevnt ved kongelig resolusjon 12. august 2011 for å gjennomgå og trekke lærdom fra angrepene på regjeringskvartalet og Utøya 22. juli 2011. Avgitt til statsministeren 13. august, www.regjeringen.no/pages/37994796/PDFS/NOU201220120014000DDPDFS.pdf.

Ot.prp. nr. 6 (1998–99) Om midlertidig lov om begrenset innsyn i Overvåkingspolitietts arkiver og registre (Innsynsloven). Tilråding fra Justis og politidepartementet av 30. oktober 1998, godkjent i statsråd samme dag, www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/regpubl/otprp/19981999/otprp-nr-6-1998-99-.htm?id=159331.

Riste, O. og A. Moland (1997). 'Strengt hemmelig'. Norsk etterretning 1947–1970. Oslo: Universitetsforlaget.

Skonnord, I. (2008). 'En undersøkelse av advokatordningen etter strpl. § 100a i saker hvor PST-begjærer bruk av skjulte tvangsmidler'. Tidsskrift for Strafferett 8(2): 179–187. Spang, M. G. (1986). Treholt-saken. Hva skjedde? Oslo: Aschehoug.

Thomassen, G. (2010). 'Hvordan kan vi vite hvor effektive skjulte etterforskningsmetoder er?' Kap. 19 i D. W. Scharthum (red.), Overvåking i en rettsstat. Oslo: Fagbokforlaget (342–356).

Wernicke, G. og L. S. Wittner (1999). 'Lifting the iron curtain. The peace march to Moscow of 1960–1961'. International History Review, 21(4): 900–917.

Wilkes, O. og N. P. Gleditsch (1979). Intelligence Installations in Norway: Their Number, Location, Function, and Legality. Oslo: Institutt for fredsforskning. Norsk utgave, bearbeidet og utvidet i Onkel Sams kaniner. Teknisk etterretning i Norge. Oslo: Pax 1981.

Nils Petter Gleditsch er forsker ved Institutt for fredsforskning (PRIO) og professor emeritus i statsvitenskap ved NTNU. Han har nylig utgitt boka *Mot en mer fredelig verden?* (Pax, 2016). nilspg@prio.no.

CIA intensiverer...

CIA igangsatte rundt 1950 studier av land og personer som ikke aktivt tok parti i den gryende konflikten mellom Øst og Vest.

Nøytralisme og uavhengige standpunkter tolket CIA som en tilbaketrukket holdning.

Uavhengige standpunkter handlet om å tenke og agere "uten å legge avgjørende vekt på USAs interesser". Gjennom diverse hemmelige undersøkelser fant USA ut at nøytralismen var utbredt i Norge. Nordmenn måtte kultiveres.

USA begynte å føre norsk presse med aktuelt amerikansk stoff.

De jobbet med å nå fram til arbeiderbevegelsen, og de satset på studentutveksling. Ikke minst satset de stort på amerikansk film til det norske folket - og filmene bar ofte preg av anti-kommunistisk propaganda.

Marshallhjelpen

USA's utenriksminister George Marshall lanserte i 1947 et økonomisk hjelpeprogram til det krigsherjede Europa. Gaver og lån, som for Norges del utgjorde cirka 3 mrd. Hjelpen kom ikke uten direkte og indirekte føringer. To år senere er Norge medlem av NATO.

„Nu kunde jeg ikke undvære det“

sier alle husmodre som har kjøpt
Electrolux kjøleskap

All tiloversbleven mat kan opbevares og utnyttes, der kan gjøres store og billige innkjøp og maten opbevares i tør kulde hvor den beholder hele sin næringsverdi. Innkjøp av is undgås, skapet lager selv helt ren is. Og grønsaker opbevares i spesielle bokser hvor de beholder sin friskhet i månedsvis.

Og dette kjøleskap er billig, det billigste elektriske kjøleskap på markedet. Det er usliktelig, varer både i Deres, Deres barns og barnebarns tid og det er helt lydløst og uten bevegelige deler som slites.

Heller ikke De kan undvære
Electrolux kjøleskap

Be om å få tilsendt katalog, eller besøk våre butikker.

Electrolux

Kjøleavdelingen
Prinsens gate 7-9 — Oslo
Ustilling: Tordenskjolds gt. 3

Bergen

Trondhjem

Stavanger

Reklame, propaganda og forkynnelse

– Det er forskjell på det formål å reklamere for en vare eller å påvirke folk til å innta bestemte standpunkter ved enkle midler eller ved systematisk propaganda eller forkynnelse, og det formål å gjennomføre en saklig meningsutveksling. De forskjellige former for suggestiv påvirkning må ikke

dømmes ut fra den forutsetning at slik meningsutveksling er tilsiktet. Usaklighet fremkommer bare hvis suggestiv påvirkning med eller mot avsenderens vilje gir seg ut for å være saklig innlegg i en meningsutveksling.

Arne Næss

Avtagende interesse for film på kino!

•

I 1956 solgte norske kinoer 35 millioner billetter – 59 år senere, i 2015, ble det solgt i overkant av 12 millioner billetter.

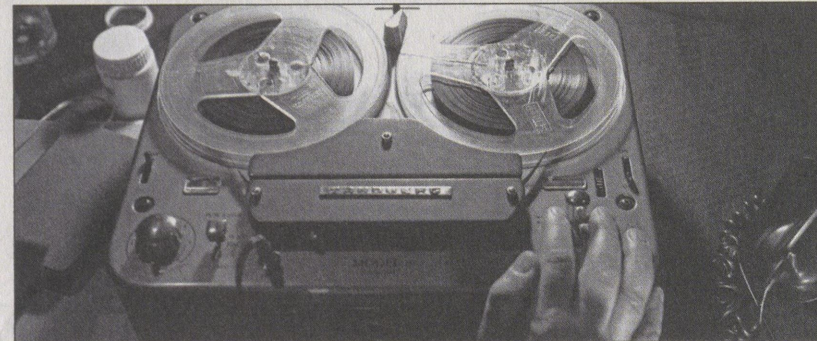
Arbeiderpartiets Landsmøte

(17.-20.feb.) 1949 – Johanne Åmlid, Hedmark:

”Jeg vil si noe både som kvinne og som en der arbeider aktivt ute i landdistriktene. Skal vi tolke stemningen der riktig så må det sies at det var et sorgens budskap da de skandinaviske forhandlinger brøt sammen.

Det ble spurt: Er svenskene idioter? De fleste trodde at vi måtte ha vært utsatt for et sterkt press, enten fra Sovjet

eller Amerika eller begge parter. Så reiste Lange til Amerika og nå får vi høre at Atlanterhavspakten ikke er ferdig og at det ikke er sikkert om Norge får være med. Men så hører vi samtidig at det haster. Jeg kom mer til å foreslå at vi utsetter saken til vi tar rede på hva pakten innebærer og til vi har fått klarlagt Sveriges stilling til pakten. Mitt forslag går ut på at der innkalles et ekstraordinært landsmøte.”

ADENNE HAR 'NORGE VENTET PÅ

Nå er den her!

GAY-MOUSSE

EXTRA DRY

Gay-Mousse Extra-dry er en herlig musserende fransk druevin, fremstillet etter champagne-metoden. Og legg endelig merke til prisen

1 1/2 Flaske kr. 16,50
1 1/2 Flaske kr. 9,-

PREIA SENNEP

Brøker De sennep? Da vet De at sennep brukes til pølser, kaker, kjøtt, fisk og smør. Smak det på! Det er en riktig god måte å smake sennep på. Løst og ferdig med Preia Sennep til kake, kjøtt og fisk.

PREIA SENNEP til god mat

Coca-Cola i Bergen!

A/S Hansa Bryggeri har nå begynt fremstillingen av Coca-Cola. For millioner av mennesker under alle himmelstrøk er Coca-Cola blitt en betydningsfull med forfriskning, og fra idag kan også De nyte denne særpregede drikks utsøkte og friske smak

Distribusjonen med spesialbiler vil sørge for at De får Coca-Cola hos Deres kjøpmann, på restauranter og konditorier, på øy og land. Coca-Cola er ikke bare en tørstedrikk, den passer ved enhver anledning, hjemme og ute.

Ta Coca-Cola med hjem idag fra nærmeste butikk, det vil bli en hyggelig overraskelse for familien. Men husk at Coca-Cola smaker best når den er kald.

DRIKK

Coca-Cola

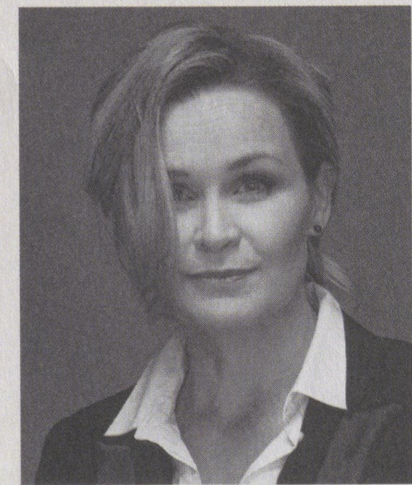
REG. VAREMERKE

ISKALD

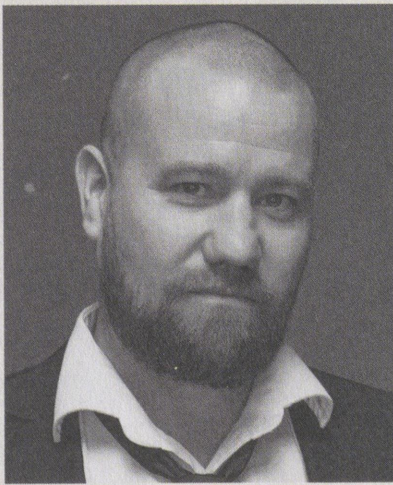
Autorisert tappert

A/S HANSA BRYGGERI Bergen

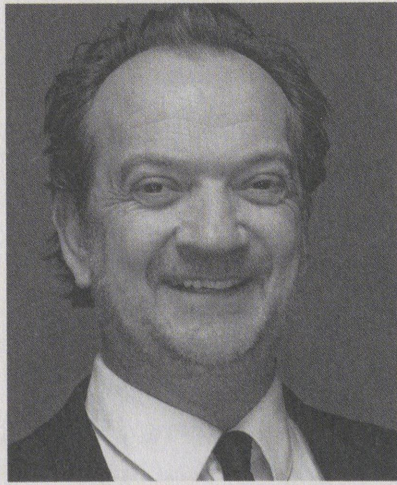
STATSTEATRET – Alle tiders teater!

Karoline Krüger studerte ved Lee Strasberg Theater Institute. Hun har også studert historie, kunsthistorie og religionsvitenskap. Karoline besitter den sjeldne kombinasjon av å være både prisbelønt komponist og fullbåren musikalsk teaterartist. Karoline har i hovedsak har tilbrakt de siste årene på den musikalske teaterscenen. Hun stod for musikken i den musikalske teaterforestillingen "Veggen" som hentet hjem en Heddapris for beste barne- og ungdomsforestilling. De to siste årene har hun hatt en ledende rolle i oppsetningen om "Hellemysr folket" ved Den Nationale Scene i hjembyen Bergen.

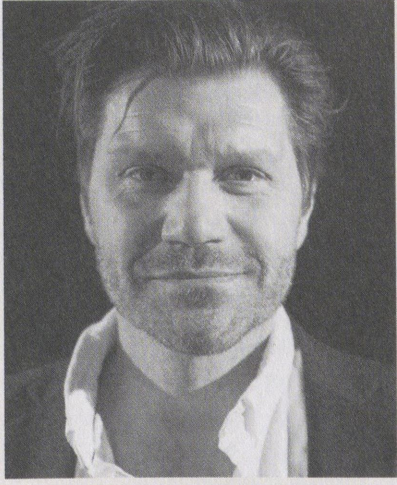
Kim Sørensen gikk ut fra Statsteatret teaterhøgskole i 2001. Han har vært tilknyttet Agder Teater, Den Nationale Scene, Det Norske Teatret, Rogaland Teater, Oslo Nye Teater, Trøndelag Teater og Nordland Teater. Sørensen har medvirket i flere tv-serier og filmer, blant annet "Ikke naken", "Uro", "5 løgner", "Varg Veum - Kalde hjerter", "Offshore", "Sejer - elskede Poona", miniseriene "En uødelig mann" og "Ved kongens bord" og serien "Hunter". Sørensen er fast skuespiller ved Statsteatret.

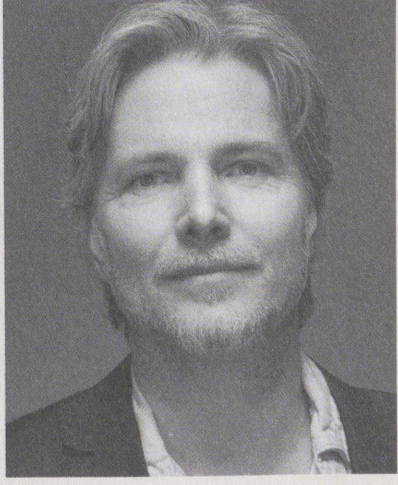
Gard B. Eidsvold gikk ut fra Statsteatret Teaterhøgskole i 1988. Han har vært knyttet til Teater Ibsen, Agder Teater, Oslo Nye Teater, Det Norske Teatret og Trøndelag Teater. Eidsvold stiftet i 1996 Oslo Moderne Teater og vant i 1998 Heddaprisen for beste forestilling sammen med Yngve Sundvor for Sult, i et samarbeide mellom Statsteatret og Oslo Moderne Teater. I 2010 vant han Gullrutten som beste skuespiller. Eidsvold er også regissør, scenograf og manusforfatter og fast skuespiller ved Statsteatret.

Per Kjerstad gikk ut fra Statsteatret Teaterhøgskole i 2007. Han har vært tilknyttet Hålogaland Teater, Rogaland Teater, Riksteatret og Det Norske Teatret. Kjerstad har medvirket i flere tv-serier og filmer, blant andre "Hot", "Hjerte til Hjerte", "Erobreren", "Øyevitne", "Halvbroren", "Fatso" og "Falne engler". Kjerstad er ansatt i Statsteatret som én av fem initiativtagere. Han spiller Tjodolv i Statsteatrets første produksjon, "1066 - Slaget ved Stamford bridge". I 1537 - Dansketid spiller Kjerstad nordmannen Runar. Kjerstad er fast skuespiller ved Statsteatret.

Morten Kjerstad jobber som dramaturg for StatsTeatret og har tidligere jobbet for blant annet Hålogaland Teater, Riksteatret, og Rogaland Teater. Han har også satt opp ulike teater- og musikkforestillinger. Han har studert litteraturvitenskap og har jobbet som fisker når teatrene har ferie.

Yngve Sundvor er utdannet regissør ved Statsteatret Akademiet for Scenekunst. Sundvor har iscenesatt over 40 teaterproduksjoner i inn- og utland. Blant annet Sult ved Statsteatret, A Christmas Carol ved Rogaland Teater og PAN ved Hålogaland Teater. Sundvor er kunstnerisk leder og regissør for Statsteatret.

1950 SPIONEN

Av: Yngve Sundvor og Statsteatret

Regissør: Yngve Sundvor
Lyddesigner og dramaturg: Morten Kjerstad
Reklameinnspilling: Frode Ytre-Arne, Svein Ragnar Myklebust & Karoline Krüger
Medvirkende: Per Kjerstad, Kim Sørensen, Gard Bjørnstjerne Eidsvold & Karoline Krüger

Musikk og musikalsk tilrettelegging: Karoline Krüger
Ronalds vals, Spiontema og Agent Astrid
Høyer: Musikk ved Karoline Krüger
Hall of Mirrors: Musikk ved Karoline Krüger & tekst ved Mike McGurk
Musikalske utdrag fra Bach: Invenitio XIII, Händel: Chaconne, Beethoven: Sonate Pathetique
Blackwell/Hammer: Great Balls of Fire, F. & B. Bryant: All I have to do is Dream, M. James: Suspicious Minds

Markedskonsulent Storhaug Productions: Stian Robberstad
Produsent Statsteatret: Gard B. Eidsvold
Spionavisredaktør: Pernille Kaldestad
Foto & typografi: Stig Håvard Dirdal

Stor takk til: Nina Ellen Ødegård, Lars Funderud Johannessen, Roar Kjølvi Jensen, Tom A. Haug, Cato Skimten Storengen og Michael Evans for å gi stemme til stykkets mange spioner.

Spesiell takk til: Stig Håvard Dirdal, Stian Bones, Nils Petter Gleditsch, Nytt Norsk Tidsskrift og Kai Hansen Trykkeri. Lena Slettemo Carlsen, Bjarne Frank Wathne, Marita Skogen, Pernille Kaldestad, Arne Nøst og alle gode hjelpere på Rogaland Teater.

Forestillingen er et samarbeid mellom StatsTeatret, Rogaland Teater, Oslo Nye Teater og Teatret Vårt. Forestillingen er støttet av Kulturrådet, Frii ord, Fond for utøvende kunstnere og Fond for lyd og bilde

